

Mestské zastupiteľstvo rozhodlo, kto získa Cenu mesta Košice. Toto sú mená laureátov	2
Online, koscak.sk, 27. 3. 2024, 11:00	
Odborníci na ochranu prírody spochybňujú, že medveď, ktorého usmrtil zásahový...	3
Online, dennikn.sk, 27. 3. 2024, 15:24	
Medveď je opäť predvolebnou témou, vláda chce ústavný zákon o odstrelе aj mimoriadnu schôdzu	4
Online, dennikn.sk, 27. 3. 2024, 16:37	
Stále máme nádej	7
Tlač, Týždeň, 28. 3. 2024	
Obezita a ochorenia heparu úzko súvisia	13
Tlač, Lekárske listy, 28. 3. 2024	
Operácia haluxov bez jaziev? Je to možné!	15
Tlač, Diabetik, 28. 3. 2024	

Mestské zastupiteľstvo rozhodlo, kto získa Cenu mesta Košice. Toto sú mená laureátov

27. 3. 2024, 11:00, Zdroj: [kosicak.sk](https://www.kosicak.sk), Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 108 GRP: 0,00 OTS: 0,00 AVE: 48 EUR

Lucia Biceková • 27 marec 2024, 11:00

Foto: ilustračné/Facebook/Košice - Mesto Košice

Košickí poslanci sa počas stredajšieho mimoriadneho mestského zastupiteľstva zhodli na tom, kto získa Cenu mesta Košice v tomto roku.

Návrhy na udelenie ocenenia mohli predkladať predstavitelia mesta, mestskí poslanci, mestské časti, občianske združenia, športové, vzdelávacie či iné inštitúcie vrátane samotných obyvateľov mesta. Medzi nominovanými sa tak objavili mená tých, ktorí sa zaslúžili o mimoriadne prínosy v umení, vede, športe a ďalších oblastiach verejného života.

Ocenenie tak poputuje do rúk desiatich laureátov, medzi ktorými sú aj kolektívy či nebohé osobnosti. Slávnostné odovzdávanie prebehne počas osláv Dňa mesta Košice.

FOTO: Košičania majú veľké srdce. Mnohí si odniesli ocenenie za pomoc ľuďom v núdzi

Ocenení jednotlivci:

Zuzana Borhyová-Kleinová - významná a dlhoročná sólistka baletu Národného divadla v Košiciach, Milan Fiľo - podnikateľ a filantrop, Anton Glezgo - dlhoročný predseda Rady Klubu národnostných menšín a Pamätnej izby Sándora Máraiho, Eva Kissová - amatérska bežkyňa, ktorá ma na svojom konte 110 maratónov, Ivan Krúpa - významný člen činohry Národného divadla v Košiciach, Peter Vidašič - predseda tanečného klubu TK Ellegance Košice, reprezentačný tréner, medzinárodný rozhodca pre tanec na vozíku, Tobias Zámbery - slovenský reprezentant vo vodnom lyžovaní za vlekom.

Ocenené kolektívy:

Dlhé roky trávila na doskách košického divadla. Zuzana Borhyová-Kleinová oslavuje životné jubileum

Laureáti in memoriam:

František Jakab - vedúci Laboratória počítačových sietí CNL na Technickej univerzite v Košiciach a regionálny programový manažér spoločnosti Cisco, Duňa Luczyová - lekárka ORL oddelenia a homeopatka, Ján Rosocha - vedec a dlhoročný prednosta Združenej tkanivovej banky Lekárskej fakulty **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** a Univerzitnej nemocnice Louisa Pasteura.

Autor: mediak, s. r. o.

Odborníci na ochranu prírody spochybňujú, že medveď, ktorého usmrtil zásahový... [✉](#)

📅 27. 3. 2024, 15:24, Zdroj: [dennikn.sk](#) [✉](#), Vydavateľ: N Press, s.r.o., Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 362 019 GRP: 8,04 OTS: 0,08 AVE: 1472 EUR

Odborníci na ochranu prírody spochybňujú, že medveď, ktorého usmrtil zásahový tím, je rovnaký ako ten, čo behal po Liptovskom Mikuláši. Podľa Štátnej ochrany prírody medvedicu identifikovali na základe informácií špecializovaného softvéru, ktorý využívali hliadkujúce drony, no experti upozorňujú na to, že nesedí viacero detailov.

„Našli sa dokumenty z odstrelu medveďa, ktoré stratil zásahový tím, z ktorých vyplýva, že ulovená bola 67-kilogramová medvedica. Netreba používať špičkovú biometriu, aby bolo jasné, že takýto odstrel nemôže nijako súvisieť so 100 kg samcom, ktorého hľadali,“ uviedol europoslanec Michal Wiezik (PS).

Dron mal porovnať fotodokumentáciu zvierata so snímkami, ktoré boli zhotovené počas viacerých sledovaní medvedice. „Drony vyhodnocujú fyziologické parametre sledovaného živočícha, čo umožnilo Zásahovému tímu ŠOP SR presnú identifikáciu a úspešnú elimináciu problémovej medvedice,“ uviedla hovorkyňa štátnych ochranárov Kristína Bocková.

Zoológ Marcel Uhrin z **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** označil tieto tvrdenia za neodbornosť a snahu klamať. „Fyziologické parametre sú napríklad telesná teplota, krvný tlak či počet bielych krviniek. Takže podľa telesnej teploty zistili, že to bola presne tá medvedica?“

Minister životného prostredia Tomáš Taraba (nom. SNS) predtým na sociálnej sieti uviedol, že na identifikáciu bol použitý dron s biometriou. „To by znamenalo, že by museli mať k dispozícii napríklad presné rozmery láb, rozostup ušnic, proporcie tela, napríklad výška v kohútiku, výška nôh alebo nejaké unikátne znaky, napríklad natrhnuté ucho,“ hovorí Uhrin.

Bývalý štátny tajomník rezortu životného prostredia Michala Kiču (Demokrati) pred niekoľkými dňami hovoril o podozrení, že má dôjsť k usmrteniu akéhokoľvek jedinca podobného tomu, ktorý sa vyskytoval v meste, len aby sa ukázalo, že situácia sa rieši. „Vládna koalícia sa rozhodla opäť spraviť z problematiky medveďa hneďého tému predvolebného zápasu.“

O tom, že hliadky neodídu, kým nezastreli „nejakého medveďa“, mal Denník N informáciu aj z ďalšieho zdroja. Informovali o tom aj Aktuality.

Medveď je opäť predvolebnou témou, vláda chce ústavný zákon o odstrelе aj mimoriadnu schôdzu

27. 3. 2024, 16:37, Zdroj: dennikn.sk, Vydavateľ: N Press, s.r.o., Autor: Soňa Mäkká, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 362 019 GRP; 8,04 OTS; 0,08 AVE; 1472 EUR

Jednou z tém predvolebnej kampane pred minuloročnými parlamentnými voľbami bol medveď hnedý. Tému živil najmä vtedajší predseda parlamentu Boris Kollár (Sme rodina), ktorý chcel kvôli medveďovi zvolať mimoriadnu schôdzu Národnej rady.

Iniciatívu v tom čase podporoval aj predseda Hlasu Peter Pellegrini, ktorý dnes kandiduje za prezidenta. Povedal, že zo zákona o ochrane prírody a krajiny by malo vypadnúť ustanovenie, ktoré bráni regulácii medveďa hnedého. Mimoriadna schôdza sa napokon nekonala.

Kritika ochrany prírody aj medveďov však pomohla dostať sa do funkcií súčasnému vedeniu ministerstva životného prostredia. Minister Tomáš Taraba so svojimi štátnymi tajomníkmi Štefanom a Filipom Kuffovcami (všetci SNS) predkladali uplynulé volebné obdobie ako trio nezaradených poslancov viacero noviel zákonov, ktoré by podľa ochranárov poškodili ochranu prírody.

Za ďalšie takéto zákony hlasovali alebo, naopak, podporovali zastavenie takých, ktoré by Slovensku pomohli vyhnúť sa pokutám či prehraným súdnym sporom zo strany Európskej komisie.

O údajne premnoženom medveďovi a nutnosti jeho strieľania písal na sociálnej sieti najmä Filip Kuffa. Ten predkladal aj novelu zákona, ktorá by zjednodušila strieľanie medveďov. Zákon neprešiel prvým čítaním. Ďalším dlhodobým odporcom medveďov je starosta Očovej a poľovník Rudolf Huliak (SNS), aktuálny predseda parlamentného výboru pre pôdohospodárstvo a životné prostredie.

O mimoriadnej schôdzi v súvislosti s medveďmi sa hovorí aj teraz. Predseda parlamentu Peter Pellegrini bude vo štvrtok rokovať s ministrom Tomášom Tarabom o ústavnom zákone o odstrelе medveďa. Potom spoločne ohlásia, kedy by o zákone mal rokovať parlament, lebo podľa Pellegriniho ide o „relatívne kritickú situáciu“.

Zatiaľ nie je jasné, kedy by sa schôdza mohla uskutočniť. Pellegrini si nemyslí, že by to malo byť počas moratória pred druhým kolom prezidentských volieb. Hlasovať sa bude 6. apríla, moratórium sa začína 3. apríla o polnoci. Mimoriadne rokovanie parlamentu by podľa jeho predsedu mohlo byť prvý týždeň po voľbách.

Podľa expertov mohli zastreliť nesprávneho medveďa, len aby upokojili situáciu

Plány na schválenie ústavného zákona prichádzajú po dvoch incidentoch, ktoré sa odohrali v priebehu marca. V prvom prípade zahynula 31-ročná turistka z Bieloruska, ktorá bola s priateľom na túre mimo značkovanej chodníka v severnej časti Nízkyh Tatier. Podľa predbežného vyšetrovania žena zrejme pri úteku pred medveďom spadla do hlbokého žľabu. Viac informácií má priniesť pitva, výsledky zatiaľ nie sú známe.

V druhej polovici marca zranil v Liptovskom Mikuláši mladý medveď päť ľudí. Nešlo o medveďa, ktorý stratil plachosť – ako tie, čo chodia za nezabezpečeným odpadom. Podľa štátnej ochrany prírody to bol mladý medveď s hmotnosťou 80 až 100 kilogramov, ktorého zrejme niečo vyplašilo. V Liptovskom Mikuláši a okolí nepretržite hliadkovali štátni ochranári zo zásahového tímu, strážcovia prírody, mestskí aj štátni policajti a poľovníci.

Hliadkovanie v prírode kvôli medveďom. Foto – Polícia SR

Policajti zo Žilinského kraja napríklad zverejnili fotografiu, ako hliadkujú v prírode. Turisti sa zas na sociálnej sieti podelili o zážitok s hliadkujúcou políciou v prírode nad Banskou Bystricou. Ich zapojenie v takomto rozsahu doteraz nebolo bežným postupom.

V stredu štátni ochranári oznámili, že usmrtili 67-kilogramovú medvedicu. Odborníci na ochranu prírody však spochybňujú, že medveď, ktorého usmrtil zásahový tím, je rovnaký ako ten, čo behal po Liptovskom Mikuláši. Podľa Štátnej ochrany prírody medvedicu identifikovali na základe informácií špecializovaného softvéru, ktorý využívali hliadkujúce drony, no experti upozorňujú na to, že nesedí viacero detailov.

„Našli sa [lock] dokumenty z odstrelе medveďa, ktoré stratil zásahový tím, z ktorých vyplýva, že ulovená bola 67-kilogramová medvedica. Netreba používať špičkovú biometriu, aby bolo jasné, že takýto odstrel nemôže nijako súvisieť so 100-kilogramovým samcom, ktorého hľadali,“ uviedol europoslanec Michal Wiezik (PS).

Dron mal porovnať fotodokumentáciu zvieratá so snímkami, ktoré boli zhotovené počas viacerých sledovaní medvedice. „Drony vyhodnocujú fyziologické parametre sledovaného živočícha, čo umožnilo Zásahovému tímu ŠOP SR presnú identifikáciu a úspešnú elimináciu problémovej medvedice,“ uviedla hovorkyňa štátnych ochranárov Kristína Bocková.

Zoológ Marcel Uhrin z **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** označil tieto tvrdenia za neodbornosť a snahu klamať. „Fyziologické parametre sú napríklad telesná teplota, krvný tlak či počet bielych krviniek. Takže podľa telesnej teploty zistili, že to bola presne tá medvedica?“

Minister životného prostredia Tomáš Taraba (nom. SNS) predtým na Facebooku uviedol, že na identifikáciu použili dron s biometriou. „To by znamenalo, že by museli mať k dispozícii napríklad presné rozmery láb, rozostup ušnic, proporcie tela, napríklad výška v kohútiku, výška nôh alebo nejaké unikátne znaky, napríklad natrhnuté ucho,“ hovorí Uhrin.

Bývalý štátny tajomník rezortu životného prostredia Michal Kiča (Demokrati) pred niekoľkými dňami hovoril o podozrení, že má dôjsť k usmrteniu akéhokoľvek jedinca podobného tomu, ktorý sa vyskytoval v meste, len aby sa ukázalo, že situácia sa rieši. „Vládna koalícia sa rozhodla opäť spraviť z problematiky medveďa hnedého tému predvolebného zápasu.“

O tom, že hliadky neodídu, kým nezastreli „nejakého medveďa“, mal Denník N informáciu aj z ďalšieho zdroja. Informovali o tom aj Aktuality.

Na snímke rokovanie krízového štábu v Liptovskom Mikuláši po tom, čo medveď v meste zranil päť ľudí. Na rokovaní boli aj poslanec SNS Rudolf Huliak a štátny tajomník ministerstva životného prostredia Filip Kuffa (SNS). Foto – TASR

Kiča: Ústavný zákon je len politická hra

Minister Tomáš Taraba hovorí, že presadzuje ústavný zákon o strieľaní medveďov preto, aby sa nedal napadnúť na Ústavnom súde. Spolieha sa na pomoc časti opozície. Podľa zákona by bolo možné odstreliť akéhokoľvek medveďa v okolí pol kilometra od mesta alebo obce.

„Ústavný zákon umožní okolo všetkých miest a obcí vytvoriť zóny v okolí 500 metrov. Ak tam medveď bude, stratil strach pred človekom a nemáme dôvod zisťovať, prečo sa tlačí k obydliam,“ povedal Taraba. V týchto zónach by mohli vykonávať odstrely aj policajti a správcovia národných parkov. Taraba argumentuje bezpečnosťou ľudí na turistických chodníkoch a tvrdí, že turisti z okolitých štátov sa sem boja chodiť.

Podľa poslankyne Tamary Stohlovej (PS) minister životného prostredia Tomáš Taraba jednoznačne vstupuje do predvolebnej kampane. Ústavné zákony podľa nej nemajú riešiť špecifické situácie, napríklad hovoria o ochrane zdravia a života obyvateľstva, ale nie už konkrétne parametre súvisiace so znečisteným ovzduším.

SNS v utorok oznámila, že v druhom kole volieb podporuje Pellegriniho.

Michal Kiča hovorí, že aj ústavný zákon musí byť v súlade s európskym právom. „Pokiaľ slovenský zákon odporuje smernici o biotopoch, je jedno, či bude schválený ako ‚obyčajný‘ zákon alebo ústavný, Európska komisia vyzve Slovensko na nápravu. Preto tento návrh vnímam len ako politickú hru na parlamentnú opozíciu a pokračovanie ‚medvedej‘ kampane.“

Kiča pripomína, že ak medvede ohrozujú ľudské životy alebo majetok, na efektívne zakročenie má vláda všetky prostriedky už teraz.

„Návrh zákona, teda oprávnenie na usmrtenie medveďa hnedého, má len deklaratórny charakter, prakticky právny stav nemení. Na akýkoľvek zásah sa totiž bude aj naďalej vyžadovať splnenie podmienok aj podľa zákona o ochrane prírody a krajiny a zákona o poľovníctve. V prípade pripustenia opačného výkladu by zavládla na Slovensku totálna anarchia – kdekoľvek a kedykoľvek by mohol po uliciach slovenských miest a obcí legálne so zbraňou chodiť a loviť ktorýkoľvek zo 60 000 poľovníkov.“

Kiča pripomenul, že štatisticky sú ujmy na zdraví človeka spôsobené diviakmi a divými psami vyššie ako medveďmi.

Medveď hnedý. Foto – Michal Kalaš

Europoslanec Michal Wiezik pripomína, že podľa európskej legislatívy nie je možné usmrtiť medveďa len na základe stretnutia, musia tomu predchádzať preventívne opatrenia, a až keď sa problémy opakujú, môže byť z populácie odstránený. Predtým však musí byť jednoznačne identifikovaný.

Potrebujú podporu opozície

Premiér Robert Fico v stredu na výjazdovom rokovaní vlády v Galante povedal, že situácia s medveďom je akútna. „Macovia sa nám začínajú prebúdzat a budú spôsobovať problémy,“ hovoril.

Koalícia má momentálne v parlamente 79 hlasov. Na to, aby prijala ústavný zákon, potrebuje minimálne 90 poslancov. Jej návrh by teda musel podporiť aj niekto z opozície.

Na reguláciu medveďov vyzvalo pred pár dňami opozičné KDH, ktoré má v Národnej rade 12 poslancov. KDH žiadalo envirorezort, aby umožnil zásahy v intravilánoch obcí. „Súčasní vládni politici mali pred voľbami plné ústa rýchlych riešení problémov s medveďmi. Po voľbách žiadne zázračné riešenie neprišlo,“ uviedol poslanec Marián Čaučík.

V stredu KDH na iniciatívu koalície reagovalo, že všetci, čo žijú pri lesoch, rozumejú strachu z útokov medveďa a úlohou vlády je ochrániť občanov a situáciu s medveďmi riešiť. Vláda však podľa strany nepredložila žiadne relevantné argumenty, prečo je potrebné predkladať ústavný zákon, narýchlo, bez diskusie a týždeň pred prezidentskými voľbami.

„Zároveň sme nedostali informácie o rokovaní medzi vládou a Európskou komisiou v tejto veci. Preto sa vyjadríme po predložení všetkých potrebných informácií a preštudovaní návrhu,“ uviedlo KDH.

Návrh ústavného zákona o ochrane pred útokmi chráneného živočícha, ktorý predstavil envirorezort, má len dve a pol strany. Hovorí o tom, že medveďa môže v prípade ohrozenia života a zdravia ľudí usmrtiť poľovník, užívateľ poľovného revíru, policajt, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky a správa národného parku prostredníctvom poverených, odborne spôsobilých osôb.

Subjekt oprávnený na vykonanie zásahu bude povinný bezodkladne po vykonaní zásahu alebo pokusu o vykonanie zásahu oznámiť túto skutočnosť príslušnej organizácii ochrany prírody, s ktorou spíše písomný záznam.

V komunikácii ministerstva sa dlhodobo nehovorí o preventívnych opatreniach, ako je zabezpečenie odpadu, včelstiev či ochrana hospodárskych zvierat pomocou elektrických oplôtkov a strážnych psov. Iniciatíva My sme les nedávno upozornila, že Správa Tatranského národného parku vnaďí kukuričnou silážou divé zvieratá vrátane medveďov do blízkosti ľudských sídiel a turistami navštevovaných lokalít.

Zaznamenala niekoľko prípadov, chce sa preto obrátiť na Slovenskú inšpekciu životného prostredia. Správa TANAP-u to odmietla. Trestné oznámenie pre vnaďenie na mnohých miestach Slovenska, ktoré môže spôsobiť všeobecné ohrozenie, podalo tento mesiac aj Lesoochranárske zoskupenie VLK.

Uzavretá cesta pri Liptovskom Mikuláši 19. marca. Foto – TASR

Autor: Soňa Mäkká

Stále máme nádej [🔗](#)

📅 28. 3. 2024, Zdroj: **Týždeň**, Strán: 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, Vydavateľ: **W PRESS a.s.**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **UPJŠ**

Dosah: 28 000 GRP: 0,62 OTS: 0,01 AVE: 15999 EUR

Rubrika: .spoločnosť .cena dominika tatarku

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika udelil Ceny Dominika Tatarku za rok 2023. Prinášame vám úvod predsedu poroty, laudáciu minuloročného oceneného a tatarkovskú reč laureátov.

Úvod Petra Zajaca

rok 2023 rozšíril horizont cien Dominika Tatarku o preklad svetovej poézie a poéziu performatívnej kultúry. Porota Ceny Dominika Tatarku odovzdala 18. marca 2024 v Pálffyho paláci na Zámockej ulici Ceny Dominika Tatarku za rok 2023 Mariánovi Andričíkovi za preklad, kalendárium, poznámky, vysvetlivky a doslov výberu poézie Garyho Snydera Stretnutie s horami, skladateľovi Miroslavovi Tóthovi (saxofóny, vedúci skupiny Drť), autorovi textov Fedorovi Gálovi (hlas) a skupine Drť (klávesy Lucia Chuťková, elektrická gitara Marek Buranovský, basgitaru Márton Csernovszky, bicie Jozef Krupa), ako aj neprítomnej klávesistke Kataríne Málikovej a Michalovi Kaščákovi za štúdiový album Kruh alebo špirála. Výtvarnú časť Ceny odovzdala jej autorka Ivana Šáteková, finančne cenu podporili Tipsport a Martin Mlynek.

Laudáciu pre nositeľov Cien za rok 2023 predniesol nositeľ CDT za rok 2022 Štefan Hríb, tatarkovské eseje nositeľa CDT za rok 2023 Marián Andričík, Miroslav Tóth a Fedor Gál. Na záver zahrála koncert skupina Drť.

Laudácia Štefana Hríba

vážení laureáti, vážená porota, milí hostia.

Udeľovanie Ceny Dominika Tatarku za rok 2023 sa deje v historicky prelomovom čase. Dovoľte mi preto trochu iné laudácie, než býva na tejto slávnosti zvykom.

V tejto chvíli sa nanovo rozhoduje o tom, v akom svete budeme žiť. Ruský revizionistický režim sa rozhodol, že aj za cenu státisícov obetí obnoví zoslávu svojho rozľahovačného impéria. A slobodný svet sa ešte celkom nerozhodol, či mu v tom naozaj zabráni.

Historická skúsenosť s ustúpením Hitlerovi – cestou odovzdania časti Československa nacistickému Nemecku – je prítom jasná. Neviedlo to k mieru ani k zastaveniu rozľahovačnej ríše, ale k najväčšej vojne v histórii ľudstva. Fakt, že k druhej svetovej vojne významne prispeli práve tí, ktorí najviac hovorili o mieri, by teda mohol byť poučením. A čiastočne aj je – len v našom blízkom okolí to chápu Poľsko, Česko, tri pobaltské štáty a Rumunsko. To nie je málo.

Ale Slovensko je v protismere. Zrádzame a vyzrádzame spojencov, slobodný svet obviňujeme z genocídy Slovanov, a Ukrajincov, ktorí krvácajú aj za našu slobodu, označujeme za korupčný národ, ktorý aj tak všetko začal fašizmom na Donbase.

Práve my dnes najviac hovoríme o mieri, a práve my tým najviac prívolať vojnu. Najviac hovoríme o suverenite, a najviac tým ohrozujeme vlastnú slobodnú existenciu.

Schválne hovorím my. Lebo dnešná moc a jej činy nie sú iba výsledkom prchavého volebného víťazstva jednej aktuálnej väčšiny. Sú aj výsledkom predvolebného vládnutia aktuálnej menšiny. Za dnešné konanie vlády, ktorá nás unáša zo slobodného sveta, sme zodpovední spoločne.

To, čo sa dnes deje na Slovensku, nie je náhoda. Všetka tá prízemnosť, hrubosť a neúcta k pravde, ktorá sa dnes víťazne prechádza touto krajinou, má svoje rozpoznateľné príčiny. Sú za nimi naše malé sebecké a veľké amatérstva. A je za nimi naša spoločná nepripravenosť spravovať vlastný štát.

Dospeli sme až sem – dnes už nebojujeme o lepšie školstvo, kultúru či zdravotníctvo. Dnes sa už začal zápas o to, aby sme vôbec ostali súčasťou slobodného sveta. A prvýkrát za posledné desaťročia sa zdá, že sa to nemusí podať. Lebo to, ako hovorí o slobodnom svete aktuálna väčšina a ako je ňou verejnosť štvaná proti EÚ a NATO, nie je len návratom ku komunistickému slovníku, ale aj priznaním skutočnej civilizačnej príslušnosti.

Vyzerá to s nami beznádejne. Ale nie je.

Fedora Gála poznám od roku 1991. Dal mi vtedy rozhovor, v ktorom povedal, že ak má VPN udržať hodnoty Novembra, musí sa zbaviť Mečiara. Bolo to také silné vyjadrenie, že som zaň získal v Lidových novinách trvalé miesto. Mimochodom, do pozornosti istého súdu dávam, že VPN to rozhodnutie urobilo, Milan Kňažko nie.

Mira Tótha a skupinu Drť ani Mariána Andričíka vlastne nepoznám. Tí prví chodia s Fedorom po českých a slovenských mestách a mestečkách, ten druhý píše, učí literatúru a prekladá svetovú poéziu. Dnes im bola udelená Cena Dominika Tatarku za štúdiový album Kruh alebo špirála a za preklad poézie Garyho Snydera Stretnutie s horami. Právom. Ale ocenené bolo aj čosi iné.

Žijeme v dobe, ktorá akoby rezignovala na vkus, načúvanie, spoločensť, tatarokovskú Obec božiu. Všade a všetko je tu len korisť – myslím si, že aj preto sa Slovensko chápavo obracia k Rusku. Dnes ocenení laureáti robia presný opak. Žijú a tvoria, aby v tomto zanedbanom priestore uchovávali citlivosť a pamäť zoči-voči rusko-iránskym šahídum, dopadajúcim na Odesu. Aj zoči-voči nášmu domácemu búranu právneho štátu a kultúry sa môže zdať konanie Mariána, Fedora, Mira a Drte málo účinné. Je to ale presne naopak, a Cena Dominika Tatarku je preto v dobrých rukách. Lebo len obnovením citlivosti a pamäti môže Slovensko obhájiť svoje miesto v slobodnom svete – a uniknúť tak faktickému zániku.

Tatarokovská reč Mariána Andričíka

.v

áženė dámy, vážení páni, vážená porota, milí priatelia, prichádzam k vám z končín, kde – ako iste viete – nič nie je, napriek tomu sa aj v tom našom „ničí“ usilujeme žiť, prípadne tvoriť nejaké hodnoty. Jeho súčasťou je aj môj dobrý priateľ, básnik Erik Jakub Groch, od ktorého som si, mimochodom, s dovolením, teda vlastne bez dovolenia, požičal úvodné oslovenie svojho príhovoru. Práve Erik mi totiž pred niečo vyše dvoma rokmi poslal e-mail s prosbou o jazykovú korektúru eseje pri príležitosti prevzatia Ceny Dominika Tatarku. Tú som, samozrejme, rád urobil a príhovor Erikovi odoslal s blahoželaním a presvedčením, že moja dejinná úloha v súvislosti s Cenou Dominika Tatarku sa naplnila jazykovou korektúrou príhovoru jej oprávneného držiteľa. Nikdy by sa mi ani nebolo prisnilo, že tu raz – navyše tak skoro – budem stáť s príhovorom sám. Ak sa totiž nemýlim, v doterajšej tridsaťročnej histórii Ceny bola vždy udelená za pôvodné dielo, nikdy nie za preklad. O to väčším prekvapením bol pre mňa mail od Petra Zajaca a o to väčšmi si toto ocenenie vážim. Je to pre mňa obrovská vzpruha tak do prekladania, ako aj výchovy mladých adeptov prekladu.

V predmete Úvod do teórie a praxe umeleckého prekladu, ktorý vyučujem na Filozofickej fakulte **UPJŠ** v Košiciach, už niekoľko rokov používam dva citáty od významných autorov, ktoré som si svojho času zapísal, pretože ma veľmi oslovili. Ten prvý je od portugalského nositeľa Nobelovej ceny za literatúru Josého Saramaga a znie takto: „Národnú literatúru vytvárajú spisovatelia, kým svetovú literatúru vytvárajú prekladatelia.“ Druhý citát je od čerstvého nositeľa Nobelovej ceny, nórskeho spisovateľa a dramatika Jona Fosseho z jeho knihy esejí, ktorá vyšla vo vydavateľstve Modrý Peter, a poznačil som si ho pri jej jazykovej korektúre: „Najväčším jazykom sveta nie je ani angličtina, ani mandarínčina či španielčina, ale je ním preklad.“

Tieto dva názory literárnych veľkánov len potvrdzujú správnosť môjho niekdajšieho rozhodnutia vzdať sa pôvodnej básnickej tvorby, pretože som včas zistil, že nebude zo psa slanina, a zasvätiť život prekladaniu. Tak prišiel na svet aj výber z poézie Garyho Snydera, kniha, ktorú som pôvodne ani nemal v pláne. Zhruba štyri roky práce na preklade diel Johna Milтона totiž vo mne zanechali pocit, že už nemám veľmi chuť púšťať sa do súčasnej poézie a asi zostanem pri „starinách“. Potom som sa však jedného dňa v Levoči stretol so svojim priateľom a vydavateľom Petrom Milčákom, ktorý sa ma spýtal, či nemám nejaký tip do prekladovej edície poézie vydavateľstva Modrý Peter, a zo mňa hneď vyhrklo: Gary Snyder. V minulosti som sa ako prekladateľ okrem iného zapodieval beatnickou poéziou, hoci nikdy nie z vlastnej iniciatívy, a zo všetkých autorov, ktorých som prekladal, ma vždy najväčšmi priťahovala poézia Garyho Snydera. Poézia tichá, ekologická, univerzálna, múdra a zažitá. Vznikol teda výber z celoživotnej tvorby posledného žijúceho beatnika, onedlho 94-ročného Garyho Snydera, ktorého pridanou hodnotou je krásne výtvarné spracovanie Jakuba Milčáka.

Na rozdiel od viacerých z vás i mnohých predošlých nositeľov tejto ceny som nemal tú česť poznať Dominika Tatarku osobne. Moja najstaršia spomienka, ktorá s ním súvisí, siaha ešte do detských čias a je len letmá. V humenskej panelákovskej knižnici môjho otca, ktorý ma priviedol k písaniu a k prekladaniu, ma dlho priťahoval a dráždil chrbát knihy s nápisom Dominik Tatar: Farská republika. Vôbec som vtedy, samozrejme, netušil, o čom to je, a ani som sa veľmi neprezvedal, lebo som vedel, že to nie je kniha pre chlapca. Príbeh Tomáša Menkinu a ďalších postáv som si prečítal až ako vysokoškolák.

Druhá silná spomienka, tentoraz čitateľská, siaha do obdobia tesne pred Nežnou revolúciou, keď v Slovenských pohľadoch, ktoré sa vtedy ešte dali čítať, vyšiel úryvok z Navrávačiek a mňa – veľmi dobre si to pamätám – priam ohromil svojím krásnym jazykom. Jazykom, ktorý – povedané slovami Stanislava Rakúsa – dvíha čitateľa zo stoličky. Zakrátko som mal možnosť po prvý raz aspoň kolektívne sa prihlásiť k odkazu Dominika Tatarku, keď som sa v decembri 1989 po neslávnom zjazde Zväzu slovenských spisovateľov ocitol pri zakladaní Obce spisovateľov Slovenska.

Nuž a tretia, posledná spomienka je novšieho dáta: v r. 2013 pri príležitosti Tatarokovej storočnice vydalo Literárne informačné centrum druhé vydanie Navrávačiek a k nám na fakultu do Košíc prišla vtedy spolu s Michaelou Jurovskou a Marekom Vadasom vzácna návšteva – spoluautorka Navrávačiek pani Eva Štolbová. Z príjemného a obohacujúceho stretnutia som si okrem iného odniesol aj exemplár tejto vzácnej knihy aj s jej venovaním.

V štatúte Ceny sa hovorí o nadväznosti oceneného diela na duchovný odkaz Dominika Tatarku. Pravdupovediac netuším, či mal Tatarka počas svojho života možnosť spoznať poéziu Garyho Snydera – pokiaľ viem, pár básní vyšlo po česky v dvoch výberoch z americkej

poézie a niečo možno aj časopisecky –, ale to napokon nie je podstatné. Nechcem sa na tomto mieste ani púšťať do nejakého umelého hľadania paralel medzi Tatarom a Snyderom – v každom prípade som presvedčený, že by už spomínané atribúty Snyderovej poézie, zvlášť jej pravdivosť a silný humanistický akcent, človečina, ktorá sála z jeho veršov, prinajmenšom nenechali Dominika Tataru ľahostajným.

Pri takejto príležitosti sa patrí ďakovať. Nebojte sa, nebudem ako blahej pamäti Luděk Sobota vo svojej skvelej scénke, keď sa pri ďakovačke dostal až k praotcovi Čechovi, hoci: nedávno som sa na sociálnej sieti dočítal, že slovenčina je najstarší jazyk v Európe a dokonca aj Ježiš bol Slovák, takže dalo by sa, ale už by to nebolo originálne. Ďakujem predovšetkým za nomináciu, ktorá by už sama osebe pre mňa bola obrovským ocenením, ďakujem porote za jej rozhodnutie, ktoré bude pre mňa motorom (samozrejme, bezemisným) do ďalšej práce, ďakujem svojmu vydavateľovi Petrovi Milčákovi, s ktorým spolupracujem už vyše tri desaťročia, a ďakujem svojej rodine, zvlášť manželke Markéte, ktorá popri svojich pedagogických, vedeckovýskumných a iných povinnostiach zvláda celú starostlivosť o domácnosť, čím mi vytvára komfortné podmienky na prekladanie.

Tak ako mnohí z vás, aj ja v posledných mesiacoch so zdesením sledujem, kam sa naša spoločnosť uberá po posledných voľbách – teda dúfam, že nebudú posledné. Žiada sa povzdychnúť si s Tatarom: „Bolí ma moja republika.“ Zároveň mi viac ráz skrsla v myslí otázka: Čo by na túto situáciu povedal Dominik Tatar, keby tu dnes mohol byť? Aké pocity by ním lomcovali? Mal by riešenie? Kde v jeho obci by mali miesto zhlúpnutí, dezorientovaní krajanovia, ktorí si vedome – a nie prvý raz – slobodne zvolili zlo? Odpoveď nepoznám, ale naisto viem jedno: určite by Dominik Tatar nerezignoval – tak ako nerezignoval v ťažkých časoch niekdajšej normalizácie. Tento jeho odkaz hodno nasledovať.

Najúčinnejšou zbraňou spisovateľov i prekladateľov býva slovo. Všetky svoje doterajšie preklady som sa usiloval s tým najlepším vedomím robiť tak, aby v nich vynikla krása nášho jazyka, toho jazyka, ktorý bezostyšne prznia nedoukovia, čo sa radi oháňajú láskou k vlasti, a sami nie sú schopní sformulovať jednu súvislú vetu, pričom ich priaznivcom to očividne nielenže neprekáža, ale, žiaľ, skôr imponuje. Je smutné sledovať, ako sa kultúry zmocnili tí, ktorí – ak by som mal parafrázovať Allena Ginsberga – by kultúru nespoznali, ani keby ich prepadla za bieleho dňa.

Jazyk je úžasný a zároveň veľmi zraniteľný vynález. Zvlášť ak slová strácajú význam alebo im ktosi podsúva nový: pravda je to, čo si hocikto nájde hocikde na sociálnej sieti, zdemolovanie semaforu a útek z miesta činu sa nazýva „obyčajným ľudským príbehom“ a neviem ako v Bratislave, ale u nás v Košiciach sa po novom odcudzenie nazýva „happeningom s fiktívnym konceptom“.

Niekedy začiatkom 90. rokov, tesne po Nežnej revolúcii – isto si to budete niektorí pamätať –, vychádzal istý čas humoristický časopis v novinovom formáte s názvom Aréna. V jednom jeho čísle vyšiel na titulnej strane kreslený vtíp Dany Zacharovej, ktorý mám dodnes pred očami a ktorý pozostával zo štyroch okienok: v prvom sedí v klietke vtáčik a plače; v druhom vtáčik radostne letí z otvorenej klietky; v treťom letí späť k zavretej klietke a vo štvrtom sedí pred zavretou klietkou a plače. Dnes sa mi tento vtíp javí ako mimoriadne jasnozrivý a zároveň ho pokladám za druhý najsmutnejší vtíp, aký poznám. Teraz sa isto pýtate, ktorý je ten prvý. Ten prvý je veľmi krátky a v cudzom jazyku: „Serioža, ty poterjal botinku?“ „Net, ja našol.“

Áno, smutno je: z tuposti, nekultúrnosti, arogantnosti, chrapúnstva, cynickosti, ľahostajnosti, ktorých miera v tejto krajine je desivá. Sme teda naozaj postsedliaci, národ kolaborantov, ktorým niet pomoci? Zdráham sa tomu uveriť. Napriek všetkému nesmieme strácať nádej. Nádej, o ktorej Václav Havel kedysi napísal: „Naděje není to přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl – bez ohledu na to, jak to dopadne.“

Pre mňa osobne má zmysel prekladanie. Nie, nerobím si ilúzie, že tým zmením svet, ale ak tým prispejem k zvýšeniu kultúrneho povedomia čo len niekoľkých krajanov, má táto práca zmysel. Zároveň sa usilujem nezaháňať – po odovzdaní prekladu Garyho Snydera som sa hneď pustil do prekladania najstaršej anglosaskej literárnej pamiatky, eposu Beowulf, ktorý by mal tohto roku vyjsť, a po jeho dokončení som počas dlhých zimných večerov oddychoval od anglosaských príšer a netvorov pri preklade Shakespearových Sonetov. A práve z nich by som vám rád na záver prečítal jeden z najznámejších, 66. sonet, ktorý pokladám až za zimomrivo aktuálny. Nevieť, ako Shakespeare pred vyše štyristo rokmi dovidel až do dnešných čias a priamo sem k nám: buď mu jeho súčasník Galileo Galilei požičal nejaký čarovný teleskop, alebo – čo je asi pravdepodobnejšie – mal Shakespeare to, čo sám nazýval „mind's eye“ – oko duše alebo vnútorný zrak:

Som ustatý a túžim usnúť v smrti, keď vidím chatrč, kde by mal byť hrad, a ničotu, čo pyšne zadkom vrtí, a čistú vieru plávať v mori zrád a pozlátené počty v rukách lumpov a panny, ktorým pošliapali česť, a dokonalosť zhanobenú žumpou a za mocou sa vplyvných kriplov vliecť a umenie so silou často bitou a hlúposťou, čo všetok um pojedla, a prostú pravdu zvanú naivitou a uväznené dobro v službe zla. Mám toho dosť a volám zubatú. No môžem samého ťa nechať tu? Ďakujem za pozornosť.

Tatarkovská reč Miroslava Tótha: My s Kruhom alebo špirálou

.n

apadla mi súvislosť, ktorá sa vzťahuje na kapelu Drť, a pritom sa odohrala v minulom storočí, pred rokom 1989. Bola to jedna z viet, ktorú vám ako dieťaťu povie dospelý a sprevádza vás celý život i napriek tomu, že je to dobre mienená rada, ale vo vás to vytvorí nenaplnený

deficit, ktorému neviete vyhovieť, tak aspoň v budúcnosti podvedome hľadáte cesty, ako sa dá.

Ako malého chlapca ma brával otec do práce, najmä keď robil drobné stolárske zákazky. Jedného dňa sme vstúpili do bytu na Červenom kríži. Kráčal som okolo izby, v ktorej niekto ležal a v rukách držal knihu. Následne sme vstúpili do presvetlenej obývačky, v ktorej bola knižnica. Z môjho pohľadu to nebola knižnica, mal som pocit, akoby sa narušila gravitácia, knihy nado mnou ležovali, nedoviedel som na strop, resp. ak knihy nepodopierali strop, boli na stoličkách, na stole, na zemi, všade. Spoza parkiet vychádzali mravce, a aj preto prišiel tatko zasiahnuť, ale to sa mi možno neskôr snívalo. Otec si to tak dnes nepamätá. Odišli sme, vrátili sa o pár týždňov. Rovnako ako predtým som videl v izbe ležiacu siluetu muža v nezmenenej polohe, s knihou v ruke. Zatiaľ čo otec začal pracovať na knižnici, do kuchyne ma zobrala žena, na ktorej úsmev som nezabudol. A vtedy to zaznelo: „Mal by si sa naučiť po maďarsky, ako hovorí tvoj otec a starí rodičia.“ Pomyslel som si, načo potrebujem vedieť po maďarsky? Pochybnosti nastali následne, keď som zistil, že za dobre mieneným odporúčaním bolo poznanie mojej starej mamy, s ktorou tá žena vyrastala ako dieťa. Ja som ju stretol, keď som mal asi štyri roky. Odvtedy som začal vnímať jej články, knihy a rozhovory. Mal som šťastie na Zoru Bútorovú.

Je tretí november 2019 a my s kapelou Drť hráme náš vôbec prvý koncert v budapeštianskom klube Lumen. Mišo Kaščák spieva texty, ktoré sú desivými výrokmi o zahmlievaní a falošnom vyvíňovaní sa bývalého generála ŠTB Alojza Lorenca, uverejnené 25 rokov po Nežnej revolúcii. Väčšina osadenstva v publiku nerozumela slovám, hoci sme im vysvetlili kontext, ale dodnes sa ma pýtajú, kedy sa vráti Drť do Budapešti. Dnes je tu z tejto zostavy kapely hráč na elektrickú basu Márton Csernovszky. Keď som mu telefonoval o dnešnej Cene, pogrataloval som mu, že sa stal zrejme prvým človekom v histórii, ktorý dostal slovenskú literárnu cenu, a pritom nerozumie z jazyka ani slovo. V tomto prípade nepochybne hudba spája a Márton presne vie, čo robíme a čo sa na pódiu deje, a ako mi sám povedal, je poctený, že tu dnes môže s nami byť.

Hovorím o túžbe Mártona po nastolení slobody slova a pravdy vo verejnom priestore v kontexte Maďarska Viktora Orbána a udalostí spájaných u nás s Robertom Ficom. Je to argument, prečo sa spájať a vytvárať jedno „my“. To „my“, ktoré sa pozrie späť do histórie a zároveň má schopnosť reagovať na dnešok a hoci aj len v malom kultúrnom centre, undergroundovom klube alebo na festivaloch, kde hrávame s kapelou.

Prejdem k albumu Kruh alebo špirála. Držiteľom časti myšlienky o „my“, ako ju poznám, je Fedor Gál. Pre mňa je najlepším príkladom človeka zosobňujúceho „tu a teraz“ a pridám k tomu „vtedy keď treba, a len niektorí v spoločnosti tak urobia“. Jeho pohotová reakcia na udalosti, formulácia skutočností a prejav, pri ktorom rytmicky zapadá do hudby lepšie ako mnohí dnešní raperi, je fascinujúca. Máme šťastie, že Fedor na nás počkal 78 rokov, kým sa stal členom v nejakej kapele. Nedávno sme spolu telefonovali a ozvalo sa: „Miro, budem stručný. Vyšiel som z vane, zobral som do ruky telefón a zavolať Mišovi. Povedal som mu, že musí prísť na udeľovanie Ceny. Aj on môže za vznik albumu.“ S Mišom sme sa spoločne stretli v roku 2022 vo vestibule trenčianskeho kultúrneho domu, pol roka pred nahrávaním albumu Kruh alebo špirála. Chystal tam koncert inej kapely. Vtedy povedal myšlienku, že by sa skladby na albume mohli členíť na roky 1945, 1968, 1989, 1993 a 2022. Zásadne to ovplyvnilo to, čo robíme. O pár mesiacov sa naše cesty s Mišom rozišli. S Fedorom sme nahrali tri rôzne verzie albumu. Všetky boli iné. Na albume je nakoniec štvrtá verzia. Na nasledujúcich koncertoch zaznela piata, šiesta, siedma a tak ďalej, každá ďalšia verzia vznikla v novej súvislosti, z aktuálnej reakcie, kritiky, príbehu a skúseností. Fedor nezopakuje myšlienku dvakrát, pretože každý deň sa inak utvára život okolo neho. Z toho vzniká uňho rozdiel medzi písaným a hovoreným slovom. My zas nevieme zahrať dvakrát tú istú notu rovnako. Mne to hovorené u neho znelo často ako improvizovaná hudba, pritom sám o sebe tvrdí, že je hudobne hluchý. Nie je to tak.

Ku kapele sa v tej dobe pridali ďalší domnelý člen Fedor Blaščák v podobe prednášajúceho o histórii ŠTB. Druhý Fedor začal vytvárať novú komunitu a my sme sa ocitli s kapelou v seriáli ŠTB: Prísne tajné. Minulý rok v Starej Turej prišlo k zmene. Na popud otca jednej mladej lesby, ktorý sa bojí po vražde Juraja a Matúša v Teplárni o jej život, sa zmenila téma prednášok pred koncertmi. Moderátorkou večera bola Alexandra Demetriánová z občianskeho združenia Sapling, ktorá vytvárala prednášky o živote LGBTI+ komunite, a to pozorným vysvetľovaním náročnej situácie, v ktorej sa táto menšina ocitla. Alex premostila koncerty a Fedorovi vnukla podnety, ktoré ďalej rozvinul s kapelou na pódiu. Vtedy sa k nám pridala ďalšia členka kapely Katka Málíková, ktorá priniesla nový zvuk, pozitívny náboj a podporu. Dnes je v Bostone, kde odišla na polroka študovať.

Na záver sa potrebujem ešte raz pozastaviť pri pojme „my“, a to pri kapele za mnou. Lucka Chuťková, Marek Buranovský, Jožo Krupa, Márton a neprítomná Katka. Každý z nich má pre mňa natoľko zaujímavé kapely, že Drť by im mohla byť predkapelou. Zároveň mi nedávajú pocit, že toto je jeden z ďalších projektov, sú to pre mňa jedni z najbližších ľudí. Pridávam aj bývalú bookingovú manažérku Táňu Lehockú alebo bývalé manažérky Veronu Stepanovi a predovšetkým Martinu Kotlírikovú, ktorá s nami nahrávala album Kruh alebo Špirála, ako aj grafickú dizajnérku Terezu Maco, ktorá vytvára vizuálnu podobu kapely na všetkých albumoch, a už aj Patrícii Pivoluskovú, ktorá hľadá spôsob, ako zabezpečiť ďalších chod kapely. Toto sú všetko pre publikum neviditeľné, no zato podstatné ženy – osobnosti. Pred nami máme nahrávanie nového albumu Drôtenky so Zuzanou Husárovou a ďalšie koncerty s Fedorom.

A na skutočný záver chcem povedať, že ocenenie je pre kapelu nečakaným zadosťučinením, poctou, a zároveň záväzkom. Myslím si, že Drť môže mať schopnosť niesť posolstvo, že existuje nenásilný a kreatívny spôsob, ako bojovať o slobodu v časoch na pomedzí klamstiev, vraždenia, straty pamäti, prospěchárstva a velebenia hlúposti. Umenie má schopnosť byť o krok vopred pred insitnou, hlúpuou a zákerne deštruktívnou mocou. Tej trvá o chvíľu dlhšie, kým (ak vôbec) pochopí, o čo nám išlo. Za ten čas môžeme my všetci ostatní dúfať a rozmyšľať o nádeji. Nie každý zvlášť, ale spoločne.

Tatarkovská reč Fedora Gála

.e

Šte nedávno som si myslel, že viera dáva nádej, dnes to vidím naopak – potreba nádeje stvorila viery. Mnohé viery. Náboženské i politické. A veriacich, samozrejme. Tí si idú často po krku. Obrazne aj naozaj, z fanatizmu, pre moc a peniaze, alebo z hlupáctva. Povedal som často, čo znamená, že nie vždy a nie všetkým. Dodávam, že ich je síce veľa, ale nie dosť na to, aby dielo dokonali.

Vo svete mnohých vier je užitočný pohľad z vtáčej perspektívy. Vo vzájomnej previazanosti a odkázanosti spočíva nádej – v schopnosti rozprávať sa a spolupracovať. Hlásatelia nacionálneho izolacionizmu sú potkaniari, za ktorými kráčajú davy do priepasti. Heslo dňa by malo znieť: Sme proti! Jeho skandovanie je však nanič.

A nanič je aj bezbrehé mudrovanie o svetle na konci tunela. Neexistuje. Existujú iba záblesky na ceste konfrontácie s výzvami doby. Je ich veľa, sú známe (klíma, bieda, vojny...) a riešenia sprevádzajú utrpenie a obeť. Rozdávať si to s výzvami im dáva zmysel. Fňukanie demobilizuje, vzýva beznádej a zbabelosť.

Ako v tejto situácii konať? Pre ľudí ako ja, pripraviť sa na obranu liberálnej demokracie a civilizačnej príslušnosti. Ich nepriatelia musia „od válu“. Nástroje k dispozícii sú voľby, námestia a štrajky. Každý z nich je legitímny. Predpokladá však výtlak a lídrov. Jedno aj druhé je úzky profil. V kritickom ohrození sa skoro vždy našlo jedno i druhé.

Ešte nedávno som si myslel, že legendy, mýty, symboly a rituály sú stopy dejín v individuálnej a kolektívnej pamäti, dnes to vidím tak, že ľudská mýtofilnosť a mýtotočnosť slúži predovšetkým potrebám aktuálnej moci zneužívať dejiny. Heslá o pôde a krvi, Bohu a národe sa stávajú zbraňami hromadného ničenia. Na otázku, či je vývoj kruh alebo špirála, odpovedám: aj, aj, plus ani jedno z toho. To podstatné ostáva tajomstvom.

Nepatrí nikomu. Malé deti ho poznajú a niektorí starci a stareny. Dávame im mená ako láska a kreativita, ale mená sú nanič, keď sa mihajú so životom. Stará Oline z Fosseho Melanchólie II. kráča k svojmu bielemu domčeku s červenými dverami. Strašne ju bolia nohy a potrebuje na záchod. Nevládze. Ešte kúsok, kúsokček, domov, tam si odpočinie.

Cestou jej hlavou prebleskujú tváre, spomienky, udalosti – bliky. A asociácie, ktoré ich dávajú dokopy, do vzťahov, celku, mozaiky, príbehu. Tiež naň myslím. Najprv za ostatnými drôtmí nacistického geta, potom komunistickými, a napokon za plotmi medzi nami a v nás. Svetlo a tma. Až do poslednej chvíle.

Do chvíle, keď sa ozve žbluňka a hladina sa ukľudní (parafrázujem Ivana Kadlečíka). JA splynie s TY a MY. Tak čo teda? Kruh alebo špirála? Nádej? Útecha? Hľadať ich, kde chceš, ako môžeš a vieš, len pri tom neublížuj iným – sme JEDNO, včera, dnes aj zajtra. A keď ublížiš, príjmi svoj podiel viny a nezabudni povedať prepáč. Najlepšie živému. Kým je čas.

Post scriptum

Ešte nedávno som si myslel, že dialóg je v pestrej a rozdelenej spoločnosti cesta k hľadaniu kolektívneho konsenzu o riešeníach vecných problémov. Dnes mám pochybnosti. V polarizovanej spoločnosti sa priestor tolerantnej nezhody dramaticky zužuje.

Poznámka

Text vznikol na mojom žižkovskom balkóne počas prípravy na udeľovanie Ceny Dominika Tatarku dňa 18. 3. 2024.

18. marec 2024 Bratislava: Laureáti Ceny Dominika Tatarku 2023 za štúdiový album kapely Drť Kruh alebo špirála na slávnostnom odovzdávaní cien. Zľava autor textov Fedor Gál, skladateľ a vedúci skupiny Drť Miroslav Tóth, členovia skupiny Drť Jozef Krupa, Lucia Chuťková, Marek Buranovský a Márton Csernovszky.

FOTO DANO VESELSKÝ/TASR

Predseda poroty Ceny Dominika Tatarku Peter Zajac a Marián Andričik, laureát Ceny za rok 2023, ktorú dostal za preklad, kalendárium, poznámky, vysvetlivky a doslov výberu poézie Garyho Snydera Stretnutie s horami.

FOTO KAMIL BURANSKÝ

Gary Snyder: Stretnutie s horami Výber z poézie zo súborného diela Collected Poems preložil Marián Andričik, ktorý je tiež autorom kalendária, poznámok, vysvetliviek a doslovu. Vydal Modrý Peter v roku 2023.

Drť: Kruh alebo špirála Tretí štúdiový album, ktorý vyšiel 14. marca 2023, si kladie otázku: Je spoločenský vývoj bludný kruh, alebo špirála, ktorá niekam smeruje?

18. marec 2024, Bratislava: Laureáti Ceny Dominika Tatarku za rok 2023 Fedor Gál a Miroslav Tóth na slávnostnom udeľovaní Ceny s výtvarnými dielami od Ivany Šátekovej.

Autor: .redakcia

Obezita a ochorenia heparu úzko súvisia

☐ 28. 3. 2024, Zdroj: **Lekárske listy**, Strany: 6, 8, Vydavateľ: **MAFRA Slovakia, a.s.**, Autor: **mi**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **UPJŠ**

Dosah: 14 000 GRP: 0,31 OTS: 0,00 AVE: 3999 EUR

Slovenská obezitologická asociácia (SOA) zdôraznila: Obezita ohrozuje pečeň rovnako ako alkohol. Pri príležitosti Svetového dňa obezity (World Obesity Day) v spolupráci so Slovenskou lekárnickou komorou (SLeK) podporila realizáciu skríningových vyšetrení v lekárňach, zameraných nielen na samotnú (pre) obezitu, ale aj na ochorenia pečene. Projekt Slovensko proti obezite 2024 upozorňuje na obezitu ako chronické ochorenie, ktoré patrí do rúk lekára a zároveň prináša základné vyšetrenia bližšie k ľuďom.

Doc. MUDr. Ľubomíra Fábryová, PhD., MPH,

špecialistka na diabetológiu, poruchy látkovej premeny a výživy, prezidentka Slovenskej obezitologickej asociácie (SOA) a predsedníčka Obezitologickej sekcie Slovenskej diabetologickej spoločnosti (OS SDS), viceprezidentka EASO pre stredoeurópsky región uviedla, že obezita je chronické, recidivujúce a progredujúce ochorenie s vysokou prevalenciou na celom svete. Najnovšie údaje hovoria o 2 miliardách dospelých osôb s nadhmotnosťou/obezitou, o 800 miliónoch s obezitou a 250 miliónoch obéznych detí na celom svete. Na Slovensku má nadhmotnosť 60 – 70 % populácie v produktívnom veku, obezitou trpí 25 %. Obezita zvyšuje náklady na zdravotnú starostlivosť, znižuje mieru zamestnanosti a nepriamo zvyšuje náklady spojené s práceneschopnosťou, predčasným odchodom do dôchodku a invalidizáciou. Obezita u detí a dospelých zvyšuje pravdepodobnosť, že si obezitu prenásu do dospelosti. To znamená aj zvýšené riziko chorobnosti už v adolescentnom a skorom dospelom veku. V neposlednom rade nadhmotnosť a obezita ovplyvňuje sociálny život, duševné zdravie a vzťahy.

Obezitológovia hovoria o pandémie a zhodujú sa, že v manažmente obezity a jej komorbídí je nevyhnutný multidisciplinárny prístup. Liečba obezity by mala byť tímovou prácou lekára prvého kontaktu – všeobecného lekára pre dospelých, špecialistov, chirurgov, no zahŕňa aj nutričných terapeutov, trénerov, psychológov, farmaceutov a ďalších odborníkov. Žiaľ, obezitu verejnosť stále nedostatočne vníma ako chronické ochorenie a považuje ju „len“ za „kozmetický“ problém. Aktivity odborných spoločností sa snažia tento pohľad na obezitu zmeniť. Upozorňujú na to, že obezita je komplexné, chronické ochorenie, ktoré podlieha silným biologickým princípom. Je sprevádzané stigmou a diskrimináciou, vážne ohrozuje zdravie už v nízkom veku, avšak je liečiteľné. Téma obezity je stále výsostne aktuálna. Hoci sa v posledných rokoch nahliadanie na obezitu u odbornej verejnosti zmenilo, široká verejnosť ju stále nepovažuje za chronické a život ohrozujúce ochorenie. Obezita a (pre)obezita nielen znižuje kvalitu života pacientov, ale aj výrazne zvyšuje kardiometabolické ochorenia, najmä riziko rozvoja diabetes mellitus 2. typu, niektorých nádorových ochorení a v neposlednom rade aj ochorení pečene. Dobrou správou je, že tak steatóza, ako aj niektoré štádiá fibrózy pečene sú pri zmene životného štýlu zvrätané. K poklesu štádia fibrózy došlo u pacientov s poklesom hmotnosti a tiež u pacientov s dlhodobou abstinenciou alkoholu. Tým sa pacienti vyhli ďalším komplikáciám ochorení pečene, zlepšili si kvalitu života. V minulom roku SOA v spolupráci so SLeK a Bratislavským samosprávnym krajom (BSK) vo vybraných lekárňach iniciovali pilotný projekt zahŕňajúci aktivity zamerané na skríning ľudí s (pre)obezitou. Projekt bol ocenený Európskou koalíciou pacientov žijúcich s obezitou (ECPO) ako najlepší projekt multidisciplinárnej spolupráce. V tomto roku sa projekt koná už na celom Slovensku. Cieľom projektu Slovensko proti obezite 2024 je upozorniť na obezitu ako chronické ochorenie, ktoré patrí do rúk lekára, a zároveň priniesť základné vyšetrenia bližšie k ľuďom. Niektoré merania detegujúce rizikové parametre (pre)obezity patria aj medzi kompetencie farmaceuta, ktorý je jedným z najdostupnejších zdravotníckych pracovníkov. Jednou z mnohých aktivít SOA a jej partnerov je aj projekt Linka obezity, ktorá bola spustená na jeseň 2023. Poskytuje telefonické konzultácie priamo s odborníkmi na manažment obezity. Dovoľať sa na ňu je možné každý utorok od 17:00 do 20:00 hod. Viac informácií: www.linkaobezity.sk.

MUDr. Marek Rác, PhD.,

hepatológ, primár internej kliniky FN Nitra, člen výboru SOA podrobne poukázal na skutočnosť, že pacientov s obezitou okrem iných pridružených ochorení vážne ohrozujú aj ochorenia pečene. Najčastejším z nich je nealkoholová steatóza pečene asociovaná s metabolickou dysfunkciou pečene (MASLD).

Vzniká kvôli nadmernej akumulácii tuku v pečeni, preto ju široká verejnosť pozná ako „stukovatenú“ pečeň. Zahŕňa celý rad chorobných stavov - od izolovanej akumulácie lipidov (steatózy) až po aktívnu progresívnu zápalovú formu - steatohepatídu. Pretrvávanie zápalu vedie k zmoženiu väziva v pečeni (fibróza) a postupne môže u pacienta vzniknúť cirhóza. Nezriedkavým dôsledkom býva zlyhanie pečene alebo karcinóm pečene. Fibróza pečene je charakterizovaná stratou funkčných hepatocytov, deštrukciou pečeneovej (mikro- a následne makro-) architektúry, proliferáciou myofibroblastov a excesívnou depozíciou extracelulárnej matrix. Koncové štádium pečeneovej fibrózy predstavuje cirhóza. Tá je charakterizovaná insuficientnou detoxikačnou, syntetizačnou funkciou pečene, portálnou hypertenziou, následným poškodením a zlyhávaním pľúc, obličiek a rizikom vzniku hepatocelulárneho karcinómu. Metabolicky asociovaná tuková choroba pečene predstavuje hepatálnu manifestáciu multisystémového ochorenia, ktoré je heterogénne v etiológii, klinickom obraze a tiež priebehu. Dáva dôraz na užšie prepojenie stukovatenia pečene s metabolickým syndrómom. K jej prejavom patria dyslipoproteinémia, nadhmotnosť a obezita, porucha glukózovej tolerancie, diabetes mellitus, hypertenzia. Tieto faktory sa podieľajú aj na predčasnej kardiovaskulárnej mortalite, rozvoji diabetes mellitus a jeho komplikácií a ďalších ochoreniach. Z klinického hľadiska je dôležitou výzvou identifikovať pacientov s MASLD so zvýšeným rizikom vzniku cirhózy alebo karcinómu pečene a poskytnúť im potrebnú zdravotnú starostlivosť. Prevenciou rozvoja a liečbou nadhmotnosti a obezity sa dá predchádzať rozvoju steatózy pečene.

Treba zvýšiť povedomie celej spoločnosti o závažnosti ochorení pečene. Preto Slovenská hepatologická spoločnosť zorganizovala kampaň SIRIUS, kde sú formou skríningu vyhľadávaní ľudia s rizikom ochorení pečene. Choroby pečene sú najčastejšou príčinou smrti mladých dospelých medzi 25. – 45. rokom života na Slovensku. Čo sa týka výskytu dekompenzovanej cirhózy, je Slovensko prvé na svete. V rámci projektu je snaha zamerať sa na osvetu bežného obyvateľstva Slovenska, ktorému vedomosti o ochoreniach pečene nie sú známe. V skríningu významne pomáha Hepkalkulačka SIRIUS, kde po zadaní anamnestických, klinických a dostupných laboratórnych parametrov kalkulátor vyhodnotí prítomnosť rizika závažného ochorenia pečene - signifikantnej fibrózy a riziko alkoholového poškodenia pečene. Skrínung štádia fibrózy je možný neinvazívnymi metódami - pomocou Hepkalkulačky a tranzientnou elastografiou pečene. Tranzientná elastografia pečene (TELP) umožňuje jednoduché neinvazívne určenie stupňa fibrózy pečene pomocou snímania rýchlosti odrazenej ultrazvukovej vlny z parenchýmu pečene. Zvýšenie tuhosti pečene koreluje so stupňom portálnej hypertenzie.

PharmDr. Miroslava Snopková, PhD., viceprezidentka SLeK povedala, že v tomto roku sa do projektu Slovensko proti obezite zapojilo 72 lekární na celom Slovensku. V lekárňach si záujemcovia mohli nechať odmerať krvný tlak, BMI, glykémiu, cholesterol, ale aj niektoré parametre pri vybraných ochoreniach pečene. Niektoré ukazovatele obezity a s ňou spojených diagnóz, ktoré vážne ohrozujú zdravie, nemusí jednotlivec vedieť rozpoznať sám. Ak si nie je istý, základné preventívne merania mu vedia odborne poskytnúť farmaceuti vo verejných lekárňach. Farmaceuti následne odporúčia návštevu lekára v prípadoch, keď výsledky sú pozitívne. Verejnosť sa o možnosti prevencie obezity v lekárni nezaujíma ešte dostatočne. Výkon skríningu a prevencie (pre)obezity, ochorení pečene a ďalších ochorení spadá aj do kompetencií farmaceuta. Prednedávnom boli schválené viaceré štandardné postupy pre výkon prevencie a skríningu v podmienkach verejných lekární. Cieľom SLeK je postupne ich implementovať tak, aby boli preventívne merania a skrínung ochorení dostupné vo všetkých lekárňach na Slovensku. Do projektu Slovensko proti obezite sa zapojili aj ďalší partneri. Medzi sprievodné podujatia v rámci Svetového dňa obezity patrí aj Týždeň boja proti obezite, ktorý každoročne organizuje Slovenský spolok študentov farmácie na Farmaceutickej fakulte UK v Bratislave. EASO Centrum pre manažment obezity v Biomedicínskom centre SAV pripravuje analýzu telesného zloženia, konzultácie s lekárom a výživovým špecialistom, merania kardio-respiračnej fyzickej zdatnosti, ako aj ukážky tréningov. V rámci projektu Škola obezity uskutočnila Detská FN v Košiciach s Ústavom ošetrovateľstva Lekárskej fakulty **UPJŠ** v Košiciach aktivitu Život bez obezity.

Mgr. Denisa Priadková,

predsedníčka OZ plno zdôraznila, že občianske združenie chce zmeniť situáciu v nízkej informovanosti širokej verejnosti o následkoch obezity. Cieľom združenia je tiež prispieť k destigmatizácii ľudí s nadhmotnosťou a obezitou. Zároveň podporuje liečbu nadváhy a obezity.

OZ ako jediné na Slovensku spája klinicky overené dáta a odborníkov s tímom dobrovoľníkov, ktorí boli v trvalom chudnutí úspešní a tými, ktorí sa do redukcie hmotnosti a cesty za zdravším „ja“ zapoja. Komunikuje interaktívne, zrozumiteľne a pozitívne. Informácie o obezite potrebuje na Slovensku úplne každý, pretože ak sa kilá navyše netýkajú vás, určite sa ich potrebuje zbaviť niekto v rodine, práci či v okolí. Ak by sme dokázali liečiť nadváhu a obezitu a predísť tak ochoreniam, ktoré spôsobujú, za ušetrené peniaze by Slovensko mohlo každý rok postaviť jednu nemocnicu. Čo určite nie je zanedbateľný prínos pre jednotlivcov a spoločnosť. Dôvodov, prečo by ste sa mali do informačného toku zapojiť práve vy a práve teraz, je skrátka veľa.

doc. Fábryová

V manažmente obezity je nevyhnutný multidisciplinárny prístup

MUDr. Rác PharmDr. Snopková Mgr. Priadková

Autor: (mi)

Operácia haluxov bez jaziev? Je to možné! [↗](#)

📅 28. 3. 2024, Zdroj: **Diabetik**, Strany: 58, 59, Vydavateľ: **MAFRA Slovakia, a.s.**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **UPJŠ**

Dosah: 40 000 GRP: 0,89 OTS: 0,01 AVE: 4099 EUR

Rubrika: operácia

Na Slovensku už máme prevratnú techniku operácie haluxov a iných deformít. Na nohe nezanecháva jazvy a výrazne skracuje čas hojenia.

Deformity na nohách, ako napríklad vbočený palec, kladivkovité prsty, spadnutá klenba, ale aj problémy diabetickej nohy či Achillovej šľachy, patria k pomerne častým problémom dolných končatín. Viaceré z nich sú sprevádzané bolesťami, opuchmi či nekomfortným pocitom pri chôdzi.

Unikátna operácia

Ortopedickí pacienti s deformitami nohy majú možnosť podstúpiť zákrok pomocou novej unikátnej operačnej metódy. Ide o prevratnú techniku, ktorá sa inde na Slovensku zatiaľ nerealizuje. Technicky náročná operácia vyžaduje tréning a dobré teoretické vedomosti. Ako jediný ju vykonáva skúsený operatér špecializujúci sa na ortopédiu nohy a členka MUDr. Roman Totkovič, primár Kliniky muskuloskeletálnej a športovej medicíny **UPJŠ LF**. Realizuje ju v nemocnici Košice-Šaca.

Operačný výkon je realizovaný pomocou frézy, ktorá sa zavedie cez kožu prostredníctvom milimetrového rezu. „Týmto spôsobom je možné kosť píliť alebo frézovať a taktiež ju posunúť do nového postavenia. Následne sa kosť cez malý rez na koži fixuje skrutkou,“ opisuje postup novej operačnej techniky MUDr. Totkovič. Metóda umožňuje operovať haluxy aj mnohé iné diagnózy. „Môžeme ňou riešiť takmer všetky deformity prednej časti nohy, ako je vbočený palec, kladivkovité prsty a spadnutá klenba, ale aj problémy diabetickej nohy či Achillovej šľachy. Túto miniinvazívnu metódu vieme použiť aj pri stavoch, kde by otvorená operácia ani nebola možná,“ uvádza primár.

Lepšie hojenie

Výhodou novej techniky v porovnaní s inými operačnými postupmi je šetrenie mäkkých tkanív, bezproblémové hojenie kosti, omnoho nižšie bolesti pacienta a časový faktor. „Operácia spadnutej klenby a deformity prstov sa z trištvrte hodiny až hodiny skracuje na pár minút. Niekedy môže operačný výkon, naopak, trvať dlhšie, napríklad pri operácii vbočeného palca. Podstatnou výhodou je však menšie poškodenie mäkkých tkanív,“ vysvetľuje ortopéd. Ďalším benefitom operačného zákroku je fakt, že väčšinu jaziev po tejto operácii takmer nevidieť. Prítomná je iba niekoľkokmilimetrová jazva, ktorá vzniká z potreby zavedenia skrutky. Vďaka novej technike sa výrazne skracuje tiež čas rekonvalescencie pacienta. V závislosti od typu výkonu približne o tretinu. „Operácia je vhodná pre každého. Ak sa výkon dá urobiť iba cez kožu, môžeme túto techniku použiť u každého pacienta. Dokonca aj v prípadoch, keď by otvorená operácia nebola možná,“ uzatvára primár.

Metóda sa podľa neho, samozrejme, naďalej vyvíja. „Je závislá od technického pokroku na špeciálnych frézach a fixačných materiáloch, kde nás v budúcnosti čaká ešte veľký pokrok. O niekoľko rokov budú takéto operácie bežné a štandardné určite na mnohých pracoviskách,“ dodáva.

Skúsenosti pacientov

„Diagnózu hallux valgus máme v rodine. Všetci ma od zákroku odhovárali, lebo je veľmi bolestivý a stav sa zvykne po čase vrátiť. Pána primára mi odporučili kolegyně, ktoré tiež absolvovali operácie klasickým spôsobom. Mala som informácie, že to bude niekoľkokocentimetrový bočný rez, 6 až 10 stehov a zotavenie trvajúce približne dva mesiace,“ hovorí o pôvodnom očakávaní Mgr. Emília Matiašová.

To, že bola operovaná inou metódou, sa dozvedela až po zákroku. „Bola som veľmi milo prekvapená, keď som pri prvej kontrole zbadala namiesto dlhej jazvy iba 4 malé dierky, ktoré už o pár týždňov nebolo takmer vidieť,“ poznamenáva s tým, že palec bol zarovnaný, a čo bolo najlepšie, prebehlo to úplne bezbolestne. Aj lieky proti bolesti brala iba jeden deň, aj to iba preventívne. S pánom primárom už konzultovala rovnaký nález aj na druhej nohe.

Namiesto dlhej jazvy mala iba štyri malé dierky.

Za vznik halluxov môže:

n genetika: väzivová slabosť, väčšia pohyblivosť kĺbu n nevhodná obuv: vysoké podpätky, tesné topánky, nepriedušné úzke pančuchy či ponožky n ploché nohy n skrátané šľachy n preťažovanie nôh (dlhodobé státie) n úrazy nôh, zranenia, poškodenia mäkkých tkanív, zlomeniny, vyklbenia n zápalové ochorenie: reuma, artritída

Autor: (red)